

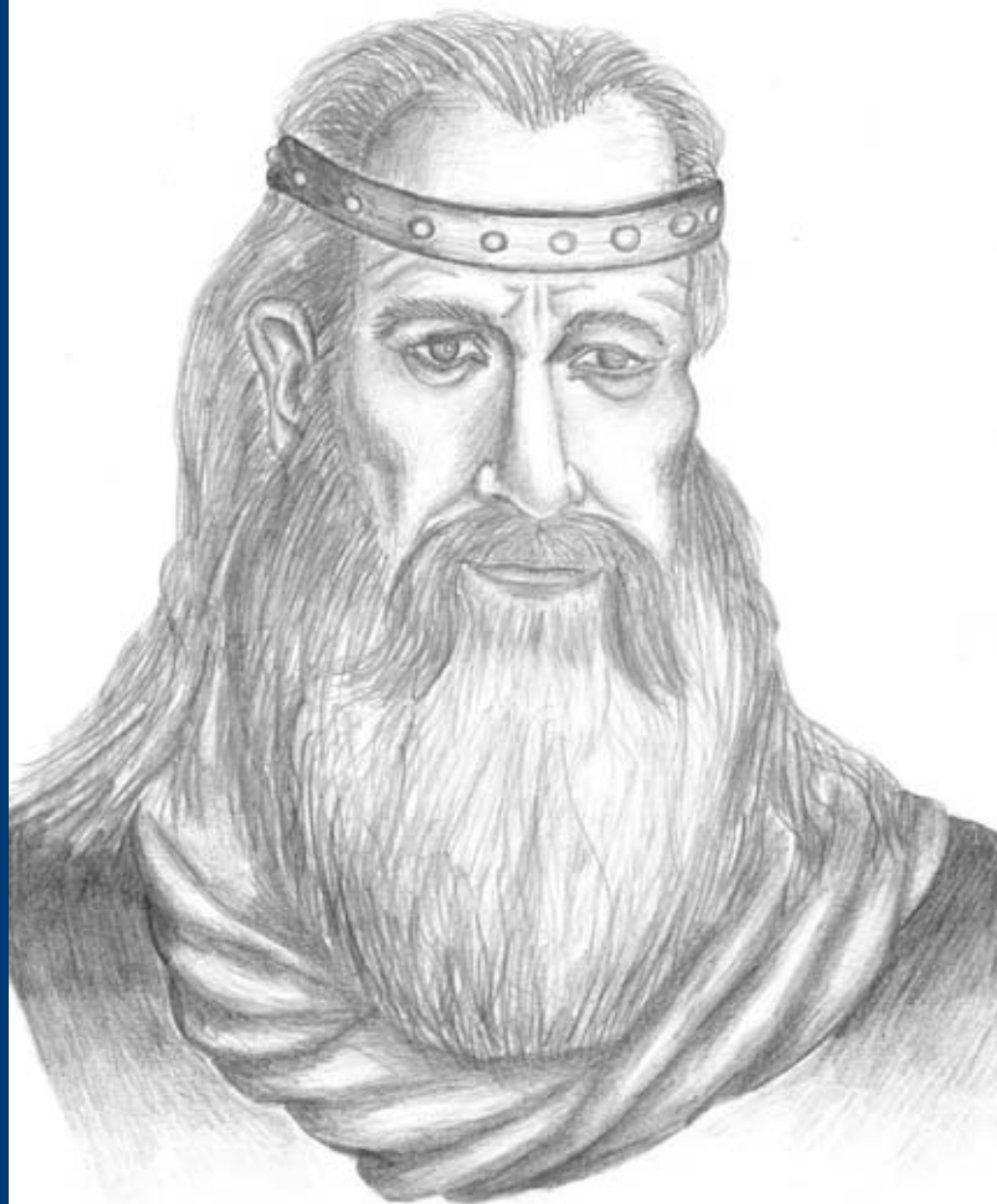
České a československé právní dějiny

Ladislav Vojáček

Počátky státu na našem území a
vývoj do roku 1620

Stát a právo na území České republiky do roku 1620

1. Centralizující státní moc ranného středověku
2. Feudální rozdrobenost a její postupné překonávání
3. Husitství
4. Stavovství a stavovská monarchie

SJEDNOTITEL ČECHŮ SÁMO

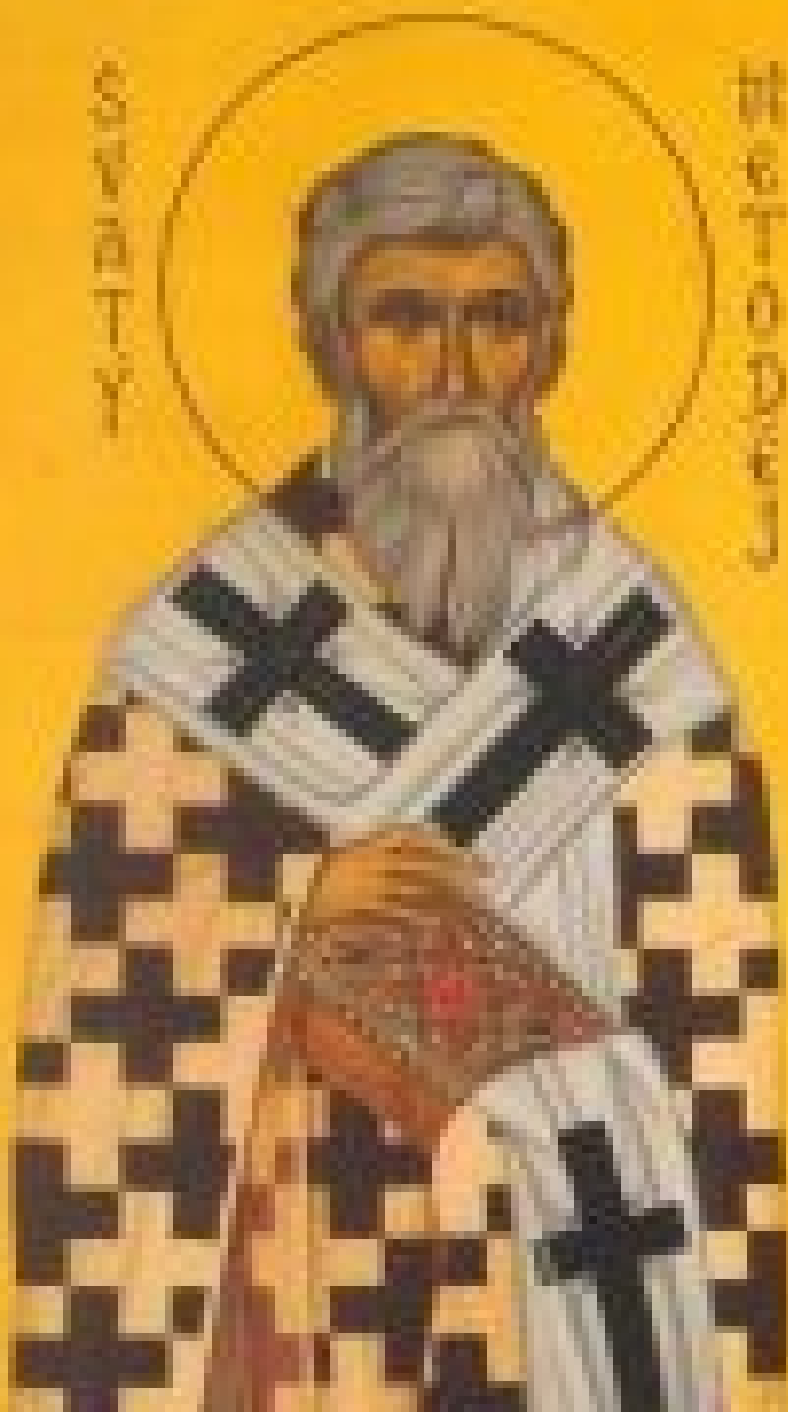
#

Velkomoravská říše

- a) patrimonální pojetí státu
- b) panovník
- c) státní aparát

NITRIA

СВЯТЫЙ

БАСИЛИЙ

СВЯТЫЙ

КИРИЛЛ

Arcibiskup Methoděj křtí českého knížete Bořivoje a jeho manželku Ludmilu na Velehradě roku 877.

Vnitřní učlenění a rozsah středověkého českého státu

- Postupné upevňování a rozšiřování
 - Království české (Chebsko, Kladsko)
 - Markrabství moravské (polovina 11. století)
 - Horní Lužice + Dolní Lužice (Lucemburkové)
 - Slezská knížectví (Lucemburkové)
 - Zahraniční léna
- inkorporační listiny (1348 a 1355)
- inkolát

Český stát na počátku 10. století

Český stát ve druhé polovině 10. století

----- státní hranice České republiky

Český stát r. 1019

územní zisky

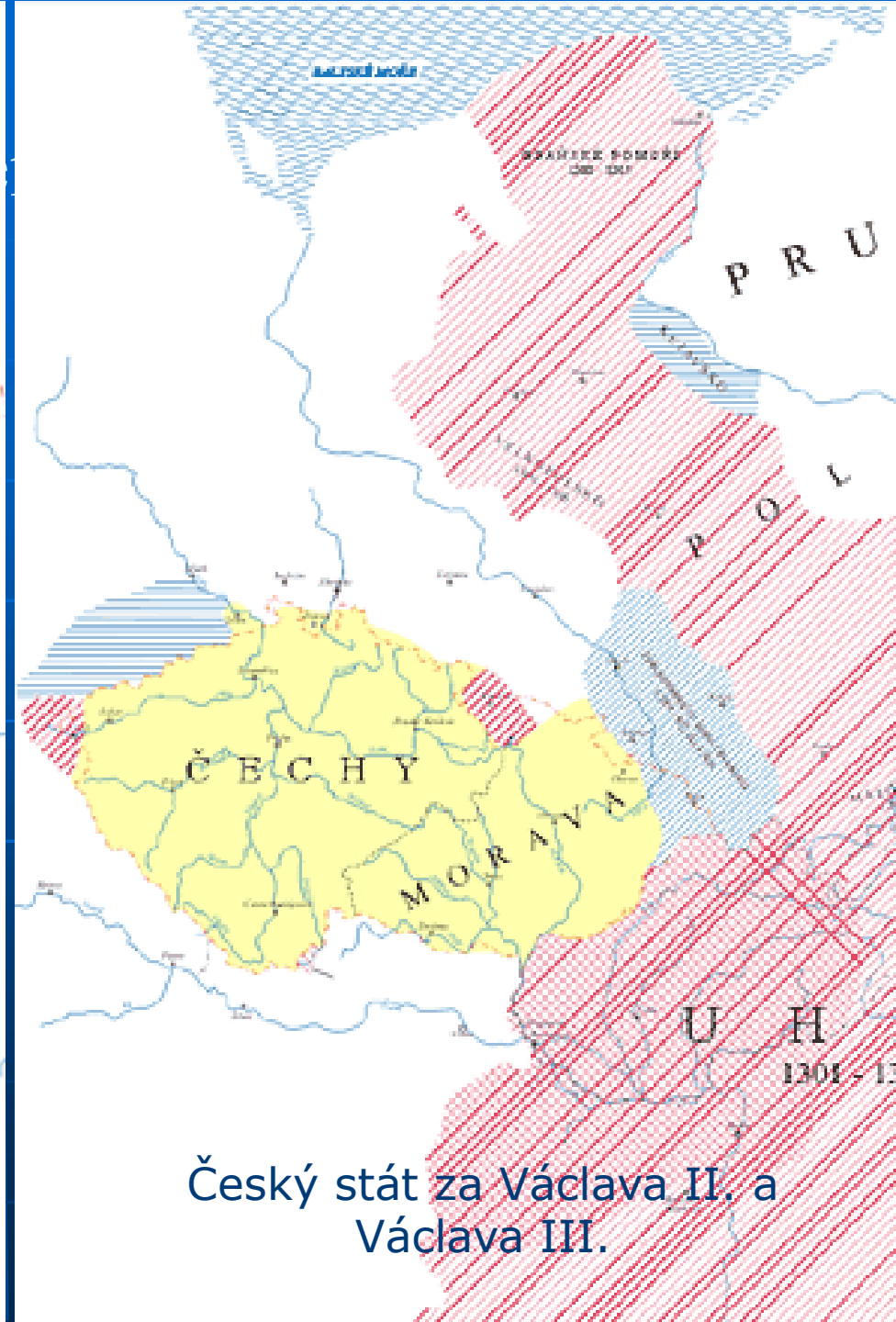
územní ztráty

r. 1182 udělil Fridrich Barbarossa Konradu Otovi Moravu jako říšské léno a markrabství, r. 1189 opět sjednoceny Čechy a Morava s Konradem Otou na českém trůně

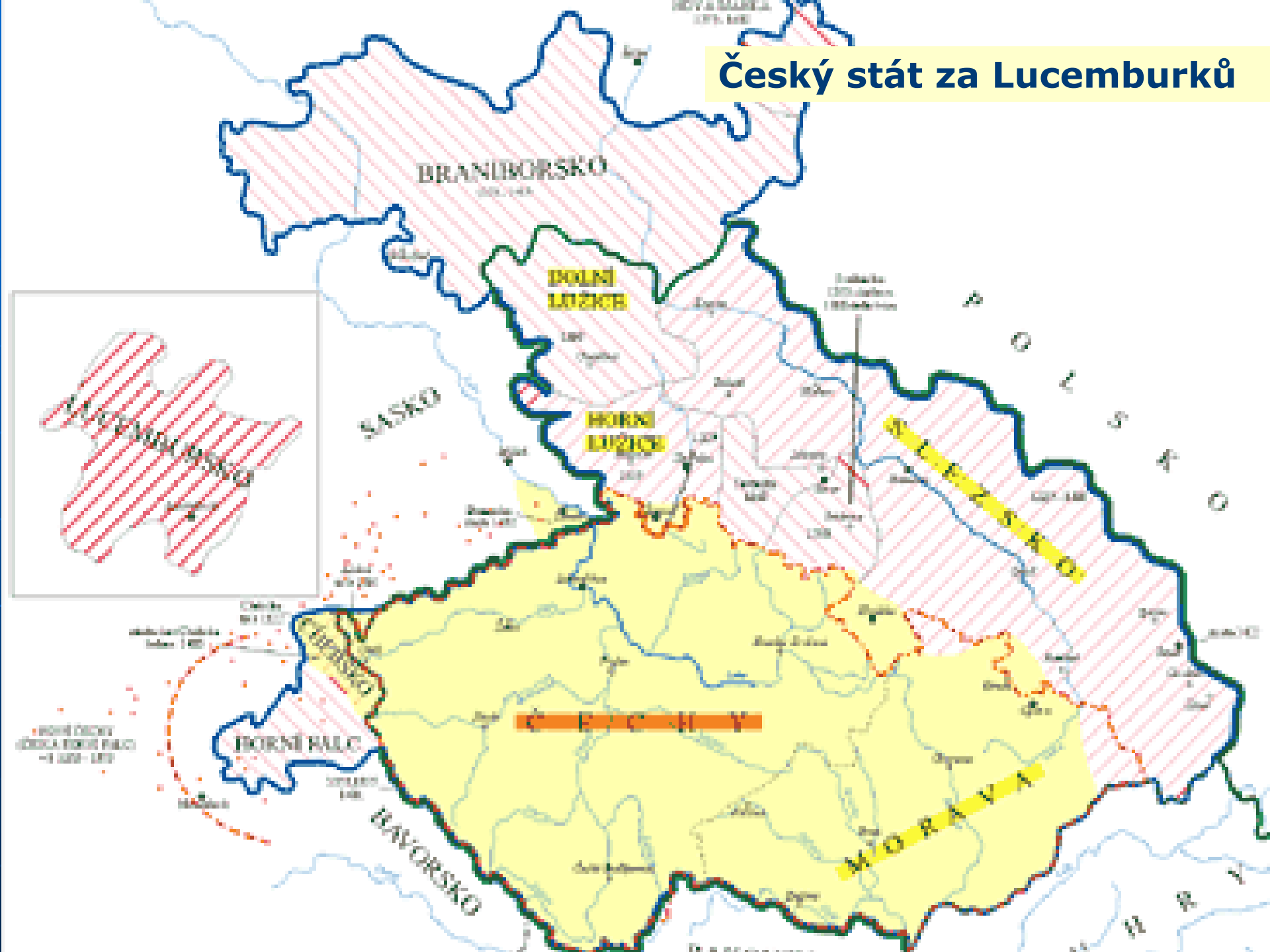

Český stát za Přemysla Otakara II.

Český stát za Václava II. a Václava III.

Český stát za Lucemburků

Český stát za Jagelovců

Postavení českého státu v Evropě

- poměr k Svaté říši římské
 - (kníže Václav, Vladivoj, Zlatá bula sicilská, Zlatá bula Karla IV.)
- poměr státu a církve
 - (1221 + 1222, Čtyři pražské artikule, Basilejská kompaktáta)
- mírový projekt Jiřího z Poděbrad (1464)

Kníže Václav (922/925–929/935)

Handwritten text in a medieval Gothic script, likely Latin, on the left page of an open manuscript. The text is arranged in approximately 15 lines.

Handwritten text in a medieval Gothic script, likely Latin, on the right page of an open manuscript. The text is arranged in approximately 15 lines.

Jiří z
Poděbrad

De electione dñi comitis mathie in regem.

Matyáš Korvín

Státní mechanismus českého středověkého státu – základní vývojové linie

- návaznost na rodové struktury
- návaznost na celoevropské tendence
 - vzorem dvůr Karla Velikého
- **kontinuální rozvoj ústředního aparátu**
- centralizační snahy Habsburků
 - celoříšské orgány
 - modernizace (byrokratický princip)
- propojení soudnictví a správy

Panovník

- nastupování na trůn
 - nastolování
 - dědičnost
 - seniorát, primogenitura, avunkulát
 - volba
- rozsah pravomoci
- tituly (kníže, král, císař ...)

Kontinuální rozvoj ústředního aparátu

- knížecí družina + církev + rodoví příslušníci
→ královští úředníci (pak úřady):
 - královské → zemské + dvorské (= podvojnost)
 - zemské + společné české + společné říšské
- dvorské sjezdy
 - královská rada
 - zemský sněm
 - zemský soud

**Dvorské sjezdy =
orgán poradní,
spolurozhodovací
a soudní**

**Královská
rada**

Zemský sněm

Zemský soud

Vznik podvojnÉ ústřední správy

Knížecí
družina

Církevní
hodnostáři

Příslušníci
vládnoucího
rodu

Královští
úředníci
(úřady)

Zemští
úředníci
a zemské
úřady

+

Dvorské
úřady

STAV PO NÁSTUPU HABSBURKŮ

Společné orgány habsburské monarchie

(•panovník, •tajná rada, •dvorská komora, •vojenská rada)

Společné orgány pro země Koruny české

(•královská rada, •česká dvorská kancelář, •hejtmanství lén německých, •mincmistr, •česká komora, •královský prokurátor, •soudy: dvorský, komorní, pak apelační)

Zemské orgány

(•zemský sněm, •zemský soud, •zemské úřady)

Orgány územní správy

(•svobodná královská města a •krajská správa)

Čeští zemští úředníci

■ ve 14. století:

- komorník, sudí, písař a purkrabí

■ po husitských válkách:

- nejvyšší purkrabí, zemský hofmistr, zemský maršálek, nejvyšší komorník, nejvyšší zemský sudí, nejvyšší kancléř, dvorský sudí, nejvyšší písař, podkomoří, dva karlštejnští purkrabí a purkrabí hradeckého kraje
- osm pánů + čtyři rytíři

Moravští zemští úředníci

- zemský hejtman (zastupoval markraběte)
- dále zemský maršálek (jeden), komorník, sudí, písař, podkomoří a nejvyšší hofrychtěř (všichni zdvojeně)
- od první poloviny 16. století 3 + 3

Úřad zemských desek

- v KČ od 2. pol. 13. století, v MM od 14. st.
- zápisy o
 - průběhu a výsledcích jednání zemského sněmu a zemského soudu (původně)
 - dispozicích se šlechtickým nemovitým majetkem
 - ustanovování poručníků, vystupování z nedílu apod.
- = pozemkové knihy
 - + soubor sněmovních usnesení

Územní a místní správa

- hradská správa a její pokračovatelé
- městská správa
- vrchnostenské a vesnické orgány

Hradská správa a její pokračovatelé

a) hradská správa

- hradský správce ...,
- kostely

b) poprávcové (13. století)

c) krajská správa (po husitských válkách)

- krajští hejtmáni (voleni krajskými sjezdy, za Habsburků jmenování)

Města a městská správa

- zakladatel + privilegium
 - svobodná (královská) města
 - poddanská města
- rychtář (fojt, šoltys) + městská rada (purkmistr)
- cechy
- povstání 1547

Vrchnostenské a vesnické orgány

- vrchnostenská (patrimoniální) správa + vesnická samospráva
- selské řády nebo instrukce pro úředníky
- vladař (nebo též purkrabí, hejtman, direktor, regent)
- Chodové a d.
- profesní bratrstva

Soudy

Základní rysy a vývojové tendence

- propojení správy a soudnictví
- laický a odborný prvek
- vývoj:
 - panovník (+ dvorský soud + hradské soudy)
 - později **stavovsky diferencované soudnictví**

Soudnictví ve stavovské monarchii

Základní linie

- a) společné pro všechny země České koruny
- b) zemské soudy
- c) specializované ústřední zemské soudy
- d) regionální soudnictví
- e) církevní soudnictví
- f) apelační soud (1548)

Soudy společné pro všechny země České koruny

- dvorský soud
 - dvorský sudí
 - spory z manského poměru + odúmrtí řízení
- komorní soud
 - panovník, později nejvyšší hofmistr
 - záležitosti panovníka + politické delikty (crimen laese Maiestatis)
 - nástroj centralizace

Český zemský soud

- spory o svobodné statky
- volné nalézání práva
- sudí + komorník + písař + purkrabí
- 8 (pak 20) přísedících (zemských kmetů)

Specializované ústřední zemské soudy

■ purkrabský soud

- spory z dlužnických úpisů a jiných písemných závazků

■ soud českého zemského maršálka

- otázky šlechtické cti a posloupnosti rodů

■ mezní soudy

- spory o hranice svobodných šlechtických statků

Regionální soudy

- hradské soudy - soudy poprávců - vrchnostenské orgány (vesničtí rychtáři)
- hraniční soudy („přes hranice“)
- městské soudy (rychtář, tribunál radních).
- soudy pro židovské obyvatelstvo ve městech
- soudy horního práva
- soudy viničního práva
- soud pražské univerzity
- manské soudy (moravského markraběte, českého maršálka nebo olomouckého biskupa atd.)

Apelační soud (1548)

- odvolací soud
- přispěl
 - k unifikaci městského práva
 - ke zkvalitnění vrchnostenského soudnictví
 - k uplatnění římskoprávních principů
- první byrokraticky organizovaný soud

Náboženské poměry

- křesťanství
- kališnictví (Čtyři pražské artikuly)
- Bazilejská kompaktáta
- kutnohorská smlouva (1485)
- Česká konfese (1467)
- Rudolfův majestát (1609) + Porovnání

Prokop Holý vedl Čechy od vítězství k vítězství a zván byl proto Veliký. Vynikal i politickým rozhledem.

Církevní správa

- kostely + kláštery
- pražské biskupství (973)
- moravské biskupství v Olomouci (1063)
- arcijáhenství (12. století)
- fara - děkanství – arcijáhenství (pol. 13. st.)
- synod duchovenstva + biskupský soud
- pražské arcibiskupství 1344 (biskupství v Litoměřicích a Olomouci)
- horní a dolní konzistoř

Arnošt z Pardubic

Morava v českém stavovském státě

- Břetislav I.
- úděly
- Markrabství moravské (2. pol. 12. st.)
- Markrabě moravský = český král (zastupuje jej zemský hejtman)
- Matyáš Korvín
- zemský sněm, zemské úřady
- kraje

Habsburkové na českém trůně

- omezování moci stavů po nástupu Habsburků
 - stavovské povstání (1546 – 1547)
- stavovské povstání (1618 – 1620)
 - 30 direktorů
 - Konfederace zemí koruny české
 - Fridrich Falcký
 - právo branného odporu